

Apelacje karne. Zagadnienia praktyczne, akta i kazusy

Wydanie 9.

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Część I.

**ZAGADNIENIA
PRAKTYCZNE
I MINIKAZUSY**

Rozdział I. Uwagi ogólne i omówienie poszczególnych zarzutów apelacyjnych

1. Uwagi ogólne dotyczące sposobu konstrukcji *petitum* apelacji

Przebieg procesu karnego jest określony przez obowiązujące przepisy KPK. Dotyczy to także postępowania odwoławczego oraz wymogów formalnych apelacji, która powinna zostać zredagowana w taki sposób, aby spełniała nie tylko warunki wymagane dla pisma procesowego, ale również określone w rozdziale 49 KPK. Dotyczy to w szczególności apelacji sporządzonej przez podmiot fachowy, jakim z pewnością są adwokat oraz radca prawny występujący w roli obrońcy oskarżonego, czy też w roli pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego. Istotną częścią wnoszonej przez profesjonalny podmiot apelacji w procesie karnym jest jej *petitum*, które powinno zostać zredagowane w sposób przejrzysty, respektujący zarówno zawarte w rozdziale 49 KPK, przepisy procedury karnej, jak również zasady sztuki prawniczej.

Do tych istotnych elementów *petitum* apelacji należy:

- 1) prawidłowe określenie podstawy prawnej i wskazanie zakresu zaskarżenia wyroku;
- 2) wskazanie kierunku zaskarżenia i podstawy prawnej podniesionych zarzutów;
- 3) właściwa redakcja zarzutów oraz wniosków końcowych apelacji.

Każdy z wyżej wymienionych elementów powinien być zredagowany w sposób prawidłowy, umożliwiający dokonanie przez sąd odwoławczy instancyjnej kontroli zaskarżonego wyroku we właściwym zakresie oczekiwanym przez autora apelacji. Jest to szczególnie istotne, zwłaszcza przy zaskarżeniu wyroku na niekorzyść oskarżonego. Z utrwalonego bowiem w tym zakresie orzecznictwa SN wynika w sposób jednoznaczny, że podmiot zaskarżający wyrok na niekorzyść oskarżonego generalnie nie może uzupełnić wniesionej apelacji po upływie 14-dniowego terminu określonego w art. 445 § 1 KPK [post. SN z 10.9.2008 r., V KK 101/08, *Legalis* – art. 434 § 1 (zd. 2) KPK jako zakreślający granicę orzekania na niekorzyść oskarżonego w postępowaniu odwoławczym ma charakter gwarancyjny i jako taki nie podlega interpretacji rozszerzającej. Przy formułowaniu środka odwoławczego decydujące znaczenie ma wskazanie na konkretne uchybienie, ale zarzut stanowi jego słowne nazwanie. Podniesionym uchybieniem jest to, na co wskazuje słowne ujęcie zarzutu. Nie w uzasadnieniu, lecz w werbalizacji zarzutu apelacji należy poszukiwać granic zaskarżenia na niekorzyść, których nie wolno przekroczyć. Odmienne podejście do tego zagadnienia, wyłożone w uzasadnieniu kasacji, relatywizowałoby zakaz procesowy, wręcz zaprzętałoby jego istotnie;

wyr. SN z 27.8.2008 r., IV KK 52/08, Legalis – w orzecznictwie Sądu Najwyższego interpretacja normy przewidzianej w art. 434 § 1 zd. 2 KPK jest jednolita. Sądowi, rozpoznającemu środek odwoławczy pochodzący od autora „kwalifikowanego”, wolno orzec na niekorzyść oskarżonego tylko w razie stwierdzenia uchybień podniesionych w środku odwoławczym. Oznacza to, że jeżeli środek taki został wniesiony na niekorzyść oskarżonego przez podmiot fachowy, sąd odwoławczy związany jest nie tylko granicami zaskarżenia, ale ponadto może orzec na niekorzyść tylko wówczas, gdy stwierdza uchybienie, które podniesione zostało w środku odwoławczym (lub takie, które podlega uwzględnieniu z urzędu), natomiast nie dokonuje nowych ustaleń, a więc wskazuje na nowe okoliczności podlegające zaliczeniu na niekorzyść (nawet jeżeli w wyniku analizy akt sprawy są one niewątpliwe)]. Z przytoczonych orzeczeń SN wynika zatem, że prokurator, czy też pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego nie może po upływie terminu do wniesienia apelacji rozszerzyć zakresu apelacji i zakresu zaskarżenia, ani też podnieść nowych zarzutów, chyba że dotyczą one bezwzględnej przyczyny odwoławczej, którą sąd odwoławczy uwzględni z urzędu. Należy jednak zauważyć, że w związku z wejściem w życie ustawy z 19.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, § 3 art. 449a KPK przewiduje, że strona, która wniosła apelację, może ją uzupełnić w terminie 14 dni od daty doręczenia jej uzupełnionego uzasadnienia. Dodanie wskazanego przepisu jest całkowicie zasadne, gdyż umożliwia stronie, która wniosła apelację, jej uzupełnienie w sytuacji, gdy sąd odwoławczy zwrócił sprawę sądowi I instancji w trybie art. 449a § 1 KPK celem uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku w zakresie wskazanym w treści przepisu. Dotychczas nie było możliwości uzupełnienia apelacji, pomimo tego że sąd *meriti* uzupełnił uzasadnienie i np. dokonał oceny dowodu, który wcześniej pominął. Daje to aktualnie możliwość uzupełnienia apelacji i postawienia zarzutu obrazu art. 7 KPK, jeśli dokonana ocena określonego dowodu jest dowolna, a nie swobodna. Wcześniej takiej możliwości uzupełnienia apelacji nie było.

Określając podstawę prawną zaskarżenia wyroku, należy wskazać art. 444 § 1 oraz art. 425 § 1, 2 i 3 KPK. Żaden z wymienionych paragrafów art. 425 KPK nie powinien zostać pominięty, bowiem z § 1 wynika, komu przysługuje prawo wniesienia środka zaskarżenia, zaś § 2 określa możliwe zakresy zaskarżenia orzeczenia, czyli: w całości, w części, jak również, że można zaskarżyć jedynie uzasadnienie wyroku. Z § 3 art. 425 KPK natomiast wynika, że odwołujący się może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia lub ustalenia naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom (ograniczenie to nie dotyczy oskarżyciela publicznego).

Określając natomiast zakres zaskarżenia wyroku, autor apelacji powinien mieć na uwadze treść art. 447 § 1, 2 i 3 KPK. Przepis ten przewiduje trzy zakresy zaskarżenia wyroku: z § 1 wynika, że apelację co do winy uważa się za zwróconą przeciwko całości wyroku. Podkreślić należy w tym miejscu, że z treści tego przepisu wynikają określone konsekwencje, o których powinni pamiętać zwłaszcza obrońcy oskarżonych. Jeżeli bowiem adwokat – obrońca oskarżonego kwestionuje winę swojego mocodawcy w zakresie przypisanego mu przez sąd czynu, to bez względu na to, czy skarżony wyrok zawiera korzystne dla oskarżonego rozstrzygnięcia, np. zwolnienie od ponoszenia kosztów sądowych i obciążenie nimi Skarbu Państwa, zakres jego zaskarżenia określa ten jednoznacznie brzmiący przepis procedury karnej, czyli wyrok powinien zaskarżyć w całości. Jeżeli natomiast adwokat czy radca prawny zamierza zaskarżyć wyrok sądu, kwestionując jedynie rodzaj lub wymiar kary, czy też wymiar środka karnego, to wówczas powinien wskazać, że wyrok zaskarża w części dotyczącej orzeczenia o karze. Z treści art. 447 § 1 i 2 KPK wynika również, że jeżeli autor apelacji kwestionuje przyjętą przez sąd kwalifikację prawną czynu przypisanego oskarżonemu, to powinien wskazać, że zaskarża wyrok w całości (przy jednym czynie), zaś w części tylko wówczas, gdy nie zgadza się z orzeczoną przez sąd

karą, czy też wymiarem środka karnego. Jeżeli więc obrońca oskarżonego, któremu przypisano jeden czyn, zaskarża wyrok, kwestionując winę, to tę część *petitum* powinien zredagować w następujący sposób: *na podstawie art. 444 § 1 i art. 425 § 1, 2 i 3 KPK zaskarżam powyższy wyrok w całości na korzyść oskarżonego*. Jeżeli natomiast zaskarża np. wyrok łączny jedynie w zakresie wymiaru orzeczonej kary łącznej, to przy tej samej podstawie zaskarżenia powinien wskazać, że wyrok zaskarża w części dotyczącej orzeczenia o karze. Od 1.7.2015 r. pojawiła się możliwość zaskarżenia wyroku jedynie w zakresie środka karnego, czyli w zakresie węższym niż orzeczenie o karze. Z § 3 art. 447 KPK (zmienionego od 15.4.2016 r., Dz.U. z 2016 r. poz. 437) wynika również, że zaskarżyć można tylko zawarte w wyroku orzeczenie o środku karnym, środku kompensacyjnym albo przepadku i wówczas apelację co do środka karnego, środka kompensacyjnego albo przepadku uważa się za zwróconą odpowiednio przeciwko całości rozstrzygnięcia w tym zakresie – oznacza to możliwość określenia zakresu zaskarżenia wyroku. Należy także zaznaczyć, że art. 447 § 5 KPK stanowi, iż podstawą apelacji nie mogą być zarzuty określone w art. 438 pkt 3 i 4 KPK związane z treścią zawartego porozumienia, o którym mowa w art. 343, 343a i 387 KPK. Treść tego przepisu oznacza, że w sprawie, w której doszło do wydania wyroku na skutek zastosowania jednego z trybów konsensualnych określonych w tych przepisach, skarżący nie może w apelacji kwestionować dokonanych ustaleń faktycznych oraz podnieść zarzutu rażącej niewspółmierności kary czy środka karnego. Ograniczenie to oznacza, że w tego rodzaju sprawach skarżący w apelacji może podnieść jedynie zarzut obrazy prawa materialnego oraz zarzut obrazy przepisów postępowania, ale nie ze sfery gromadzenia i oceny dowodów, gdyż ta sfera przepisów jest ściśle związana z ustaleniami faktycznymi. Ustawa z 19.7.2019 r. wprowadziła aktualnie jeszcze jedno ograniczenie w zakresie możliwości stawiania w apelacji określonych zarzutów, a mianowicie dodany został § 6 do art. 447 KPK, w którym stwierdzono, że podstawą apelacji nie mogą być wyłącznie zarzuty, których uwzględnienie mogłoby nastąpić w trybie określonym w art. 105, 420 lub 626 KPK. Dodanie omawianego przepisu oznacza, że przedmiotem zarzutów apelacyjnych nie mogą być wyłącznie oczywiste błędy pisarskie i rachunkowe oraz w obliczeniach terminów, które mogą być sprostowane w drodze postanowienia. Podstawą zarzutu apelacyjnego nie może być również wyłącznie brak w wyroku jednego z elementów określonych w art. 420 § 1 KPK, czy też błąd w zakresie zaliczenia tymczasowego aresztowania na poczet kary (art. 420 § 2 KPK). Taki brak lub błąd może być uzupełniony czy naprawiony poprzez wydanie na posiedzeniu postanowienia z urzędu lub na wniosek. Omawiane ograniczenie dotyczy również braku rozstrzygnięcia w wyroku o kosztach (art. 626 § 2 KPK). Tego rodzaju brak nie może być wyłączną podstawą zarzutu apelacyjnego.

Fachowy podmiot wnoszący apelację powinien także precyzyjnie określić zakres zaskarżenia wyroku w sytuacji, gdy oskarżonemu zarzucono popełnienie kilku lub nawet większej liczby czynów karalnych lub też w sprawie występuje większa liczba oskarżonych. W takiej sytuacji należy wskazać, w zakresie których konkretnie czynów autor apelacji zaskarża wyrok oraz jaki jest zakres tego zaskarżenia w odniesieniu do tych czynów, czyli czy kwestionuje winę, czy tylko karę. Jeżeli więc oskarżonemu zarzucono popełnienie np. trzech czynów wyczerpujących dyspozycję, np. art. 279 § 1, art. 280 § 1 i art. 190 § 1 KK i obrońca oskarżonego zgadza się z rozstrzygnięciem sądu dotyczącym czynu z art. 279 § 1 KK, zaś kwestionuje winę oskarżonego w zakresie czynu z art. 280 § 1 KK, a ponadto wymiar kary w zakresie skazania za czyn z art. 190 § 1 KK, to ta część *petitum* apelacji powinna zostać zredagowana w sposób następujący: *na podstawie art. 444 § 1 i art. 425 § 1, 2 i 3 KPK zaskarżam powyższy wyrok odnośnie do czynu z art. 280 § 1 KK w całości, zaś odnośnie do czynu z art. 190 § 1 KK w części dotyczącej orzeczenia o karze na korzyść oskarżonego*.

Określając zakres zaskarżenia wyroku, można też odnieść się do numeracji poszczególnych czynów opisanych w wyroku bądź też w akcie oskarżenia, wskazując, któ-

ry czyn opisany w określonym punkcie wyroku obrońca zaskarża oraz czy kwestionuje w tym zakresie winę, czy też tylko orzeczenie o karze lub środka karnym.

W *petitum* apelacji profesjonalny podmiot powinien w sposób prawidłowy wskazać także podstawę zawartych w *petitum* zarzutów. Pamiętać przy tym należy, że art. 438 KPK zawiera zamknięty katalog rodzajów zarzutów, jakie mogą zostać postawione w apelacji. Skarżący zatem, dostrzegając w zaskarżonym wyroku określone uchybienie, powinien posiadać umiejętność wynikającą z posiadanej wiedzy i doświadczenia zawodowego i zdefiniować to uchybienie stawiając jeden, czy też więcej zarzutów określonych w art. 438 pkt 1, 1a, 2, 3 i 4 KPK. Zaznaczyć należy, że aktualnie w związku z wejściem w życie ustawy z 19.7.2019 r. w art. 438 KPK w zakresie pkt 1 dotychczasowy zarzut obrazy prawa materialnego został podzielony na dwa odrębne zarzuty:

- 1) obrazy przepisów prawa materialnego w zakresie kwalifikacji prawnej czynu przypisanego oskarżonemu (pkt 1) oraz
- 2) obrazy przepisów prawa materialnego w innym wypadku niż wskazany w pkt 1, chyba że pomimo błędnej podstawy prawnej orzeczenie odpowiada prawu (pkt 1a).

Zdaniem autora niniejszej publikacji, takie „rozbicie” i podzielenie zdefiniowanego już dobrze w orzecznictwie sądowym zarzutu obrazy prawa materialnego na dwa odrębne zarzuty nie jest do końca czytelne i może budzić określone kontrowersje w jakich sytuacjach wskazywać pkt 1 jako podstawę prawną zarzutu apelacyjnego, a w jakich konkretnie należy wskazać pkt 1a. Mogłoby się wydawać, że w pkt 1 chodzi w każdej sytuacji o zarzut obrazy prawa materialnego dotyczący kwestii kwalifikacji prawnej czynu, czyli o przepisy z części szczególnej Kodeksu karnego. Natomiast pkt 1a należy wskazywać wówczas, gdy skarżący podnosi zarzut obrazy prawa materialnego odnośnie przepisu, który nie odnosi się do kwalifikacji prawnej tylko do przepisu z Części ogólnej Kodeksu karnego, np. wadliwego zastosowania instytucji powrotu do przestępstwa (recydywy) określonej w art. 64 § 1 i 2 KK. Taki też wniosek nasuwa się po lekturze uzasadnienia projektu przedmiotowej ustawy. Należy jednak zauważyć, że w pkt 1 art. 438 KPK jest mowa o „kwalifikacji prawnej czynu przypisanego oskarżonemu”. Nasuwa się jednak pytanie jaką podstawę prawną zarzutu wskazać należy w sytuacji, gdy oskarżony został uniewinniony, a zatem nie mamy do czynienia z „czynem przypisanym oskarżonemu” tylko z „czynem zarzucanym oskarżonemu”. Wydaje się jednak, że pomimo wskazanej niejednoznaczności przepisu należy wskazać pkt 1 art. 438 KPK, jeżeli prokurator, czy pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego lub prywatnego zarzuca obrazę określonego przepisu z Części szczególnej Kodeksu karnego poprzez niezastosowanie tego przepisu. Za takim stanowiskiem przemawia bowiem pierwsza część przepisu, w której mowa jest o „zakresie kwalifikacji prawnej czynu”.

Należy zatem przyjąć, że art. 438 pkt 1 KPK trzeba wskazywać jako podstawę prawną omawianego zarzutu zawsze, gdy kwestionowana jest przez skarżącego kwalifikacja prawna czynu dokonana przez sąd, czyli wówczas gdy chodzi o przepis z Części szczególnej Kodeksu karnego. Zarzut ten tak jak dotychczas będzie dotyczył zarówno sytuacji, gdy sąd zastosował określony przepis (w rozumieniu skarżącego błędnie), jak również wówczas, gdy sąd *meriti* nie zastosował określonego przepisu z Części szczególnej Kodeksu karnego i oskarżonego uniewinnił. Natomiast jako podstawę prawną określoną w art. 438 pkt 1a KPK należy wskazywać wówczas, gdy w apelacji skarżący zarzuca obrazę prawa materialnego, który nie stanowi elementu kwalifikacji prawnej czynu, czyli generalnie przepisu z Części ogólnej Kodeksu karnego.

Jednocześnie należy zauważyć, że w wielu sytuacjach przepisy z Części ogólnej Kodeksu karnego są elementem kwalifikacji prawnej czynu np. art. 11, 12, 13, 15, 18, 25, 26, 28, 30 KK czy też art. 31, 64 i 65 KK.

Powstaje zatem pytanie: jaką podstawę prawną zarzutu należy wskazać, gdy zarzucamy obrazę prawa materialnego dotyczącą błędnego zastosowania czy też niezastosowania jednego z wyżej wymienionych przepisów. Powyższa kwestia zapewne zostanie wyjaśniona w orzecznictwie, ale w chwili obecnej uzasadnione wydaje się stanowisko, że zarzut określony w art. 438 pkt 1 KPK należy odnosić tylko do wąsko rozumianej kwalifikacji prawnej w zakresie przepisów z Części szczególnej Kodeksu karnego oraz tej części przepisów Części ogólnej Kodeksu karnego, które bez wątplenia są elementami kwalifikacji prawnej nawet w wąskim rozumieniu tego pojęcia i dotyczy to chociażby art. 11, 12, 13, art. 15 § 1, art. 23 § 1 i art. 25 KK. Natomiast podstawą prawną w pozostałych wypadkach jest gdy skarżący zarzuca obrazę prawa materialnego z Części ogólnej Kodeksu karnego z art. 438 pkt 1a KPK. Wynika to także z tej części uzasadnienia projektu, która odnosi się do art. 438 KPK i gdzie stwierdzono, na s. 58: „w związku z bardzo szerokim zakresem przedmiotowym tej podstawy odwoławczej proponuje się w art. 438 KPK wyodrębnić dwóch kategorii uchybień związanych z naruszeniem prawa materialnego. Pierwszą z nich miałyby być obraz przepisów prawa materialnego w zakresie kwalifikacji prawnej czynu przypisanego sprawcy, której uwzględnienie nie byłoby powiązane z możliwością wpływu uchybienia na treść orzeczenia. Kwalifikacja prawna czynu określa bowiem prosto podstawę prawną odpowiedzialności karnej sprawcy za zarzucany mu czyn zabroniony a więc zasadniczy przedmiot procesu. Pozostałe naruszenia przepisów prawa materialnego obligowałyby sąd odwoławczy do zmiany zaskarżonego orzeczenia tylko wówczas, jeżeli mogły one mieć wpływ na treść orzeczenia (projektowany art. 438 pkt 1a KPK) podobnie jak w przypadku innych względnych podstaw odwoławczych. W konsekwencji tej propozycji zawsze kontroli podlegałaby prawidłowość kwalifikacji prawnej czynu przypisanego sprawcy, a więc kwestia zupełnie zasadnicza z punktu widzenia właściwego trafnego określenia przedmiotu postępowania w pozostałym zaś zakresie byłyby eliminowane konsekwencje wszelkich innych naruszeń prawa materialnego, jeżeli mogłyby mieć wpływ na treść orzeczenia”.

Powyższy fragment uzasadnienia projektu zmian KPK świadczy zatem w sposób jednoznaczny, że zamysłem ustawodawcy było to, aby przy zarzuceniu obrazu prawa materialnego określonego w art. 438 pkt 1 KPK, czyli dotyczącego kwestii kwalifikacji prawnej (w wąskim rozumieniu), tak jak dotychczas nie trzeba wykazywać wpływu tej obrazu na treść wyroku, natomiast w przypadku zarzutu określonego w art. 438 pkt 1a KPK, sens jego postawienia zachodzi wówczas, gdy uchybienie to mogło mieć wpływ na treść wyroku. Jeżeli bowiem sąd wprawdzie błędnie określił podstawę prawną orzeczenia środka karnego, np. wobec sprawcy przestępstwa z art. 178b KK orzekł zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na podstawie art. 42 § 1 KK zamiast na podstawie § 2 tego przepisu, to według ustawodawcy mamy do czynienia z naruszeniem prawa materialnego poprzez nieprawidłowe dokonanie subsumpcji stanu faktycznego pod normę prawną. Jednakże skoro naruszenie nie ma wpływu na treść orzeczenia, to wskazanemu uchybieniu nie należy podnosić w apelacji, gdyż ma ono charakter „jedynie czysto formalny”.

Umiejętność zamiany dostrzeżonego uchybienia na właściwy rodzajowo zarzut jest bardzo cenna i pomocna przy prawidłowej redakcji *petitum* apelacji. Jest to szczególnie istotne podczas zdawania egzaminów zawodowych. Jeżeli bowiem zdający dostrzeże określone uchybienie sądu, np. wadliwie ustalony zamiar oskarżonego przy czynnie z art. 148 § 1 KK, ale postawi błędny rodzajowo zarzut, czyli zarzut obrazu prawa materialnego, tj. art. 148 § 1 KK, zamiast prawidłowego zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych, skoro zamiar jest elementem strony podmiotowej ustaleń faktycznych, to tak zredagowana apelacja nie może być uznana za prawidłową i skuteczną.

Kolejnym ważnym elementem *petitum* apelacji, oprócz prawidłowo zredagowanych zarzutów, które są omówione w następnych rozdziałach, są wnioski, czy też wniosek końcowy apelacji. Ta część *petitum* powinna być zredagowana w sposób precyzyjny i respektujący zawarte w KPK przepisy procedury karnej. Dotyczy to w szczególności apelacji wniesionej na niekorzyść oskarżonego. Fachowy podmiot, jakim jest z pewnością adwokat czy radca prawny, nie może bowiem redagować wniosku końcowego wbrew treści obowiązujących przepisów KPK i którego uwzględnienie nie jest przez sąd odwoławczy możliwe. Pamiętać zatem należy zarówno o treści art. 454 § 1 KPK, jak również art. 437 § 2 KPK. Sąd odwoławczy nie może bowiem skazać oskarżonego, który został uniewinniony w I instancji lub co do którego w I instancji umorzono postępowanie (§ 1). W żadnej sytuacji pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego nie może zatem domagać się zmiany wyroku uniewinniającego, czy też umarzającego postępowanie i wnosić o skazanie oskarżonego przez sąd odwoławczy, bowiem tego rodzaju wniosek jest sprzeczny z prawem i niedopuszczalny. Zaznaczyć należy, że aktualnie, w związku ze zmianą art. 454 § 1 KPK, nie ma przeszkód do skazania oskarżonego w instancji odwoławczej, wobec którego sąd I instancji warunkowo umorzył postępowanie. Pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego nie mógł dotychczas domagać się także od sądu odwoławczego zmiany wyroku w zakresie podwyższenia orzeczonej przez sąd I instancji kary pozbawienia wolności, czy też zmiany na niekorzyść jej rodzaju, jeżeli ustalenia sądu w tym zakresie są nieprawidłowe, czy też niepełne. Jeżeli bowiem sąd *meriti* nie ustalił w sposób prawidłowy, np. że oskarżony był uprzednio karany i że popełnił zarzucany mu czyn w warunkach powrotu do przestępstwa określonych w art. 64 § 1 KK, to pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego, zarzucając w apelacji sądowi orzeczenie rażąco niewspółmiernie łagodnej kary pozbawienia wolności, nie mógł domagać się od sądu odwoławczego zmiany wyroku w tym zakresie i orzeczenia kary surowszej, tylko powinien wnosić o uchylenie w tym zakresie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji. Kwestia zgodności wniosku końcowego z prawem może wystąpić także wówczas, gdy na skutek apelacji obrońcy oskarżonego dojdzie do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Z treści art. 443 KPK wynika, że w razie przekazania sprawy do ponownego rozpoznania wolno w dalszym postępowaniu wydać orzeczenie surowsze niż uchylone tylko wtedy, gdy orzeczenie było zaskarżone na niekorzyść oskarżonego albo na korzyść oskarżonego w warunkach określonych w art. 434 § 4 KPK. Z treści powyższego przepisu wynika zatem w sposób jednoznaczny, że jeżeli pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego nie skarżył wyroku, który został uchylony jedynie na skutek apelacji obrońcy oskarżonego, to podczas ponownego rozpoznania sprawy nie może domagać się np. orzeczenia surowszej niż poprzednia kary pozbawienia wolności, czy też orzeczenia środka karnego, który w uchylonym wyroku nie był orzeczony. Pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego nie może także domagać się uzupełnienia opisu czynu o dodatkowe znamiona, których opis nie zawierał przed zaskarżeniem, na korzyść oskarżonego (**wyr. SN z 29.6.2011 r., V KK 238/10, Legalis** – art. 443 KPK zezwala na wydanie przy ponownym rozpoznaniu sprawy surowszego orzeczenia jedynie w stosunku do tych rozstrzygnięć sądu I instancji, które zostały wcześniej zaskarżone na niekorzyść oskarżonego. Innymi słowy, te części orzeczenia sądu *a quo*, które nie zostały zaatakowane w złożonym na niekorzyść oskarżonego środku odwoławczym, nie mogą zostać w toku dalszego postępowania ukształtowane surowiej; **post. SN z 5.10.2010 r., III KK 79/10, Legalis** – instytucja gwarancyjna rozciąga się także na ustalenia faktyczne, i to niezależnie od tego, czy ustalenia te zawarte zostały w opisie czynu przypisanego oskarżonemu w tzw. części dyspozytywnej wyroku lub postanowienia, czy jedynie w części motywacyjnej orzeczenia. Odniesienie zakazu *reformationis in peius* do ustaleń faktycznych i to zarówno w postępowaniu odwoław-

czyż, jak i w postępowaniu ponownym, jest wynikiem konsekwentnej wykładni funkcjonalnej przepisów art. 434 § 1 i art. 443 KPK, mającej charakter gwarancyjny. W tej sytuacji zakaz orzekania na niekorzyść rozumieć należy jako zakaz dokonania jakichkolwiek zmian, które powodować mogą negatywne skutki dla oskarżonego, także zmian w zakresie ustaleń faktycznych, także tych zmian, które uwidocznione są jedynie w treści uzasadnienia orzeczenia; **post. SN z 26.8.2010 r., V KK 67/10, Legalis** – orzeczenie surowsze wydane w ponownym rozpoznaniu, to każde orzeczenie mniej korzystne dla oskarżonego pod względem skutków prawnych, a więc i takie, którym przypisuje się oskarżonemu wypełnienie innych jeszcze znamion ustawowych przestępstwa, niż opisane w orzeczeniu, które zostało uchylone; **wyr. SN z 1.6.2009 r., V KK 2/09, Legalis** – 1. Orzeczenie surowsze, w rozumieniu art. 443 KPK, to każde orzeczenie, które zawiera rozstrzygnięcia mniej korzystne z punktu widzenia oskarżonego w porównaniu z orzeczeniem dotychczasowym. W ramach tej oceny uwzględnieniu podlega nie tylko kara lub zastosowany środek karny, ale również ustalenia faktyczne, kwalifikacja prawna czynu, a także wszystkie możliwe następstwa tych rozstrzygnięć dla sytuacji prawnej oskarżonego. 2. Skazanie oskarżonego za czyn zarzucony mu wprawdzie odrębnie w akcie oskarżenia, ale włączony potem w opis innego przypisanego przestępstwa przy pierwszym rozpoznaniu sprawy, a następnie – przy ponownym rozpoznaniu sprawy – przypisanie takiego czynu jako oddzielnego przestępstwa, z zasady będzie orzeczeniem surowszym, w rozumieniu art. 443 KPK).

Przed 1.7.2015 r. wniosek końcowy powinien korespondować także z treścią zarzutu, co oznacza, że jeżeli obrońca oskarżonego kwestionował w apelacji dokonane przez sąd *meriti* ustalenia faktyczne i dopatrywał się źródła tego błędu w obrazie np. art. 410 KPK polegającej na pominięciu istotnych dowodów bądź okoliczności mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, to w takiej sytuacji złożenie wniosku o zmianę wyroku i uniewinnienie oskarżonego przez sąd odwoławczy było przykładem wewnętrznej sprzeczności apelacji, pomiędzy treścią zarzutów a właśnie wnioskiem końcowym, bowiem obrońca oskarżonego domagał się w istocie wydania wyroku reformatoryjnego w oparciu o niekompletny materiał dowodowy. W tego rodzaju sytuacji, skoro obrońca dostrzegał braki w zgromadzonym materiale dowodowym, to mając na uwadze także treść art. 452 § 1 KPK, powinien wnosić o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Istotny wpływ na treść wniosków końcowych apelacji wynika z uchylenia od 1.7.2015 r. § 1 art. 452 KPK oraz zmiany treści § 2 tego przepisu (zmienionego od 15.4.2016 r.). Dotychczas nie było zasadne złożenie wniosku o zmianę wyroku sądu I instancji, w sytuacji gdy materiał dowodowy sprawy nie był kompletny i zachodziła potrzeba jego uzupełnienia. Od 15.4.2016 r., zgodnie z brzmieniem § 2 art. 452 KPK, sąd odwoławczy oddala wniosek dowodowy, jeżeli przeprowadzenie dowodu przez ten sąd byłoby niecelowe z przyczyn określonych w art. 437 § 2 zd. 2 KPK, co oznacza w istocie, że tylko konieczność przeprowadzenia na nowo przewodu sądowego w całości przez sąd I instancji uzasadnia oddalenie wniosku dowodowego przez sąd odwoławczy. Oczywiście na względzie mieć należy w tym zakresie art. 170 § 1 i 2 i art. 427 § 3 KPK oraz merytoryczne podstawy oddalenia wniosku dowodowego. Powyższa zmiana przepisu oznacza, że nie ma żadnych przeszkód, aby przed sądem odwoławczym były przeprowadzane również dowody co do istoty sprawy, jeżeli tego rodzaju dowody nie mogły być powołane przed sądem I instancji oraz gdy mają związek z zarzutem postawionym w środku zaskarżenia. Istotny wpływ na sposób redakcji wniosków końcowych wynika również ze środka zaskarżenia. Istotny wpływ na sposób redakcji wniosków końcowych wynika również z brzmienia art. 437 § 2 KPK, który od 1.7.2015 r. stanowi, że uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania może nastąpić wyłącznie w wypadkach wskazanych w art. 439 § 1, art. 454 KPK lub jeżeli jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości. W apelacji wnoszonej na korzyść

oskarżonego, wniosek o uchylenie wyroku będzie zatem zasadny tylko w sytuacji, gdy zaistniała bezwzględna przyczyna odwoławcza lub też przewód sądowy należy przeprowadzić w całości. Przy apelacji na niekorzyść dodać należy także wypadek wskazany w art. 454 § 1 KPK. W apelacji, w której autor podnosi zarzut stanowiący bezwzględną przyczynę odwoławczą, we wniosku końcowym należy wnieść o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bądź też o uchylenie wyroku i umorzenie postępowania. Ta druga sytuacja będzie miała miejsce, gdy obrońca oskarżonego podniesie zarzut obrazy prawa procesowego stanowiący bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 439 pkt 9 KPK, czyli np. brak wniosku o ściganie, przedawnienie karalności, czy też z uwagi na powagę rzeczy osądzonej. Obrońca oskarżonego powinien wnieść o uchylenie wyroku (a nie o jego zmianę) także wówczas, gdy przy skazaniu oskarżonego domaga się warunkowego umorzenia postępowania. Przy redagowaniu wniosków końcowych apelacji należy jednak mieć na uwadze datę wniesienia do sądu aktu oskarżenia w danej sprawie oraz fakt, że ustawa z 11.3.2016 r. nie uchyliła art. 36 pkt 2 ustawy z 20.2.2015 r., który dotyczy sposobu procedowania sądu w sprawach, w których skierowano akt oskarżenia przed 1.7.2015 r. i które nadal się toczą. W tego rodzaju sprawach w dalszym ciągu stosuje się przepisy wymienione w art. 36 pkt 2 w brzmieniu obowiązującym przed 1.7.2015 r. aż do prawomocnego zakończenia postępowania i wśród tych przepisów wymienione są także te, które mają wpływ na treść wniosków końcowych, tj. art. 437 § 2 oraz art. 2 oraz art. 454 KPK. We wszystkich pozostałych sprawach natomiast, gdzie akt oskarżenia został skierowany do sądu 1.7.2015 r. i później, wnioski końcowe redagujemy w taki sposób, jak zostało to wyżej opisane, uwzględniając aktualne brzmienie art. 437 § 2 i art. 454 KPK.

Częstym błędem, popełnianym przez wnoszących apelację, jest domaganie się zasądzenia wynagrodzenia za obronę lub reprezentowanie pokrzywdzonego w sytuacji, gdy brak jest podstaw prawnych do złożenia tego rodzaju wniosku. Przed zawarciem w apelacji wniosku o zasądzenie wynagrodzenia, autor apelacji, czyli adwokat lub radca prawny, czy też występujący przed sądem aplikant, powinien mieć na uwadze, zarówno czy w danej sprawie obrońca lub pełnomocnik został ustanowiony z wyboru, czy z urzędu, jak również treść przepisów procedury karnej regulujących powyższe zagadnienie. W sytuacji, gdy adwokat czy radca prawny występujący w roli obrońcy lub pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego został ustanowiony z urzędu, nie ma znaczenia treść wyroku, jaki zapadł w sądzie I instancji. Za tego rodzaju udział w rozprawie przysługuje od Skarbu Państwa wynagrodzenie określone w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 3.10.2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 18) oraz rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 3.10.2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 68). W takiej sytuacji adwokat czy też radca prawny powinien złożyć wniosek o zasądzenie od Skarbu Państwa takiego wynagrodzenia i jednocześnie oświadczyć, że wynagrodzenie to w całości, czy też w części, nie zostało uiszczzone. Jeżeli natomiast radca prawny został ustanowiony z wyboru i występuje w roli pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego, to wówczas należy mieć na uwadze treść art. 626 § 1 i art. 627 KPK, zaś gdy występuje w roli pełnomocnika oskarżyciela prywatnego także treść art. 628 i 629 KPK. Z art. 626 § 1 i art. 627 KPK wynika zatem, że pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego ustanowiony z wyboru może zasadnie domagać się zasądzenia od oskarżonego na rzecz oskarżyciela zwrotu kosztów zastępstwa procesowego tylko wówczas, gdy łącznie zostały spełnione dwa warunki, a mianowicie oskarżony został skazany przez sąd I instancji i we wniesionej apelacji skarżący domaga się jedynie zmiany zaskarżonego wyroku, np. poprzez orzeczenie surowszej kary, a nie jego uchylenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl